

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ПОЛІЩУК ВАДИМ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 342.9

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ
ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО
ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2026

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор

Сорока Лариса Володимирівна,

Науково-дослідний інститут публічного права,
завідувач відділу аспірантури і докторантури

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Оксінь Віталій Юрійович,

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
професор кафедри публічного управління, адміністрування та права

доктор філософії у галузі права

Левченко Діана Сергіївна,

Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК»»,
доцент кафедри менеджменту та інноваційного розвитку
Бізнес Школи «КРОК»

Захист відбудеться «13» травня 2026 р. о 9⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради
Д 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035,
м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту
публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «11» квітня 2026 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ксенія КУРКОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний етап розвитку публічного адміністрування в Україні, зумовлений процесами європейської інтеграції та цифровізації, об'єктивно пов'язаний із впровадженням нових технологічних інструментів, зокрема систем штучного інтелекту, у діяльність органів публічної адміністрації. Водночас їх використання змінює не лише технічні аспекти управлінської діяльності, а й сам характер здійснення адміністративної компетенції, оскільки алгоритмічні системи впливають на встановлення фактичних обставин, їх оцінку та прийняття адміністративних рішень. За таких умов штучний інтелект набуває ознак самостійного об'єкта адміністративно-правового регулювання. Разом із тим у цій сфері наявна принципова суперечність між фрагментарним станом національного правового регулювання, що має переважно концептуальний характер, та системною, ризик-орієнтованою моделлю Європейського Союзу. Це зумовлює наукову проблему, яка полягає у відсутності цілісного адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні.

Зазначена проблема має безпосередній адміністративно-правовий зміст, оскільки використання штучного інтелекту впливає на основні елементи здійснення публічної влади: адміністративну процедуру, зміст адміністративного акта, зокрема його мотивування, межі адміністративного розсуду, а також механізми адміністративного контролю, нагляду й оскарження. Водночас чинна система правового регулювання характеризується нормативною фрагментарністю та інституційною невизначеністю: не визначено спеціальної компетенції у сфері штучного інтелекту, відсутні процедури алгоритмічного нагляду, оцінки ризиків, алгоритмічного аудиту, реєстрації систем і забезпечення їх належної простежуваності, не сформовано цілісної системи адміністративного контролю та нагляду. Натомість у праві Європейського Союзу сформовано комплексну модель регулювання, ядром якої є Регламент (ЄС) 2024/1689 (AI Act) у взаємодії з іншими актами цифрового асвіс, що передбачає поєднання нормативних вимог, інституційного забезпечення та процедурних механізмів контролю. За таких умов імплементація європейських стандартів не може обмежуватися формальною адаптацією окремих норм, а потребує формування цілісного адміністративно-правового механізму як системної конструкції, що інтегрує нормативний, інституційний, процедурний та контрольний елементи і забезпечує належну реалізацію повноважень публічної адміністрації та ефективний захист прав особи. Саме цим зумовлюється актуальність обраної теми дослідження.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Проблематика адміністративно-правового забезпечення імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні ще не отримала у вітчизняній юридичній науці належного комплексного опрацювання. Наявні наукові праці, присвячені питанням правового регулювання штучного інтелекту, цифровізації публічного управління, захисту прав людини в умовах використання алгоритмічних систем, розвитку інформаційного законодавства та формування

цифрової держави, становлять важливу теоретичну основу цього дослідження, однак переважно висвітлюють лише окремі аспекти зазначеної проблематики, зокрема дефініційні підходи до розуміння штучного інтелекту, етичні та правові ризики його використання, окремі елементи регуляторної політики або інституційного забезпечення.

Джерельну основу дослідження становлять праці вітчизняних учених, зокрема: В. Авер'янова, Т. Авдєєвої, О. Андрущенко, О. Баранова, В. Батарєєва, О. Батхіна, Ю. Битяка, В. Бойка, С. Бута, С. Воробйова, В. Гаращука, Ю. Гаруста, І. Гелецької, Є. Гетьмана, А. Гончарової, В. Горбатенка, Л. Горбатої, Н. Горобець, В. Горєлової, О. Джафарової, С. Денисюка, Є. Дуліби, С. Іващенко, Ю. Камардіної, Я. Кобушка, І. Костенко, С. Корнєєвої, О. Котухи, О. Кожухара, О. Кузьменко, О. Куракіна, К. Куркової, Є. Курінного, В. Курила, І. Курило, Д. Левченко, Л. Луценко-Миськів, І. Ломаки, Г. Луцької, А. Макаренка, М. Максименцева, Н. Максименцевої, А. Манжули, Р. Марутяна, Р. Мельника, О. Миколенка, С. Мохначук, Ю. Муравської, В. Оксіня, С. Островського, В. Остапюк, О. Панченка, О. Пархоменко-Куцевіл, О. Петрів, О. Полоневич, О. Поліщука, Д. Позової, І. Пирого, І. Рекуненко, О. Савченка, Т. Сліпченко, О. Спесивцевої, О. Співака, Є. Соболя, Л. Сороки, О. Ткаленка, Ю. Тюрі, Д. Чижова, В. Чорної, У. Шадської, Р. Шаповала, К. Шкарупи, Ю. Шемшученка та інших дослідників.

Разом із тим, у вітчизняній юридичній науці досі не сформовано цілісного адміністративно-правового підходу до визначення змісту, принципів, суб'єктного складу та структури механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні. Наявні наукові напрацювання мають фрагментарний характер і не забезпечують комплексного бачення зазначеної проблематики, зокрема у частині визначення штучного інтелекту як об'єкта адміністративно-правового регулювання, обґрунтування елементів відповідного механізму, а також співвідношення національної моделі з правовою моделлю Європейського Союзу. Також недостатньо розробленими залишаються інституційні та процедурні засади імплементації, включаючи визначення компетенції суб'єктів публічної адміністрації, механізми координації, а також адміністративні процедури використання систем штучного інтелекту. За таких умов об'єктивно постає потреба у системному теоретико-правовому аналізі, що зумовлює актуальність і визначає наукову новизну дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження узгоджується з основними напрямками формування державної політики у сфері цифрової трансформації та розвитку штучного інтелекту в Україні, зокрема з положеннями Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р, Плану заходів з її реалізації на 2025–2026 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 травня 2025 р. № 457-р, а також із підходами, визначеними у Білій книзі з регулювання штучного інтелекту Міністерства цифрової трансформації України.

Дослідження також пов'язане з Планом законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік, затвердженим Постановою Верховної Ради України від

10 лютого 2026 р. № 4774-IX, яким передбачено розроблення проєкту Закону України «Про штучний інтелект», спрямованого на гармонізацію національного законодавства з Регламентом (ЄС) 2024/1689 Європейського Парламенту та Ради від 13 червня 2024 року про встановлення гармонізованих правил щодо штучного інтелекту.

Тематика дисертації відповідає сучасним міжнародним і європейським орієнтирам правового регулювання штучного інтелекту, зокрема положенням Рамкової конвенції Ради Європи про штучний інтелект, права людини, демократію та верховенство права 2024 року, а також актам цифрового *acquis* Європейського Союзу у сфері регулювання штучного інтелекту, даних і цифрового врядування.

Дисертація узгоджується з темою науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета та завдання дослідження. *Мета* дослідження полягає у теоретичному узагальненні та вирішенні наукової проблеми формування адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні як засобу забезпечення правомірності та підконтрольності діяльності публічної адміністрації шляхом визначення його сутності, структури та розроблення моделі його функціонування.

Для досягнення поставленої мети у дисертації сформульовано такі *завдання*:

– з'ясувати еволюцію наукових підходів до розуміння штучного інтелекту як об'єкта правового регулювання та обґрунтувати закономірності формування потреби у його адміністративно-правовому впорядкуванні;

– визначити юридичну природу штучного інтелекту як об'єкта адміністративно-правового регулювання, його місце у системі публічного управління та межі адміністративного впливу держави;

– обґрунтувати поняття адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні та визначити функціональне призначення його нормативного, інституційного, процедурного і контрольного елементів;

– дослідити формування політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту як концептуальної основи адміністративно-правового регулювання, визначивши її принципи, цілі та інструменти;

– розкрити зміст правової моделі регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі, зокрема через аналіз ризик-орієнтованого підходу та взаємодії відповідних нормативних актів цифрового *acquis*;

– визначити інституційну архітектуру регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі та з'ясувати функціональну роль Європейської Комісії, AI Office, національних компетентних органів, органів нагляду і сертифікаційних структур у забезпеченні реалізації відповідної політики;

– дослідити сучасний стан адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні та виявити системні нормативні, інституційні, процедурні та контрольні дефекти його функціонування;

– обґрунтувати напрями формування інституційно-компетенційного механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, з урахуванням вимог адміністративної процедури та принципів належного врядування;

– розробити авторську модель адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, що охоплює гармонізацію законодавства, інституційне забезпечення, спеціальні адміністративні процедури, державний нагляд, алгоритмічний аудит та контроль правомірності адміністративних актів, прийнятих із використанням систем штучного інтелекту.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері публічного адміністрування у зв'язку з формуванням, реалізацією та контролем адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно-правовий механізм імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні.

Методи дослідження. Під час виконання дисертаційного дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, застосування яких забезпечило всебічне, системне та об'єктивне дослідження адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні.

Діалектичний метод застосовано для з'ясування сутності регулювання штучного інтелекту як динамічного правового явища, що формується під впливом технологічного розвитку, трансформації публічного управління та процесів європейської інтеграції (підрозділ 1.1). *Логіко-семантичний* метод використано для уточнення категоріального апарату дослідження, зокрема понять «штучний інтелект», «адміністративно-правове регулювання», «адміністративно-правовий механізм» та «імплементація європейських стандартів» (розділ 1).

Формально-юридичний метод застосовано для аналізу системи нормативно-правових актів Європейського Союзу та України, що визначають правові засади регулювання штучного інтелекту, зокрема актів цифрового *acquis* Європейського Союзу та національного законодавства (підрозділи 2.2, 3.1). *Історико-правовий* метод використано для дослідження еволюції політики та правового регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі (підрозділ 2.1). *Системно-структурний* метод застосовано для дослідження інституційної архітектури регулювання штучного інтелекту, визначення системи суб'єктів публічного адміністрування та їх функціонально-компетенційного розмежування (підрозділи 2.3, 3.2).

Порівняльно-правовий метод використано для аналізу європейської моделі регулювання штучного інтелекту та визначення можливостей її адаптації до національної правової системи України (підрозділи 2.1–2.3, 3.2). *Функціональний* метод дав змогу дослідити адміністративно-правові інструменти регулювання штучного інтелекту, зокрема процедури оцінювання ризиків, алгоритмічного аудиту, державного нагляду та інші механізми впливу публічної адміністрації (підрозділи 2.2, 3.2, 3.3).

Метод *правового прогнозування* застосовано для обґрунтування напрямів удосконалення адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні з урахуванням сучасних викликів цифрової трансформації та європейського досвіду (розділ 3). *Емпіричний* метод використано для узагальнення практики діяльності суб'єктів публічної адміністрації, аналізу офіційних матеріалів та відкритих джерел з метою верифікації теоретичних положень і обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення регулювання у досліджуваній сфері (розділ 3).

Науково-теоретичне підрунтя становлять праці фахівців у галузях адміністративного, конституційного, інформаційного, європейського та міжнародного права, а також публічного управління, у яких досліджено питання адміністративно-правового регулювання, публічного адміністрування, адміністративної процедури, цифровізації, захисту персональних даних, прав людини в умовах алгоритмічного управління та застосування систем штучного інтелекту. У роботі враховано доктринальні підходи до визначення штучного інтелекту, ризик-орієнтованого регулювання, алгоритмічної підзвітності, людського нагляду, прозорості, недискримінації та формування моделей AI governance.

Нормативно-правову основу дисертаційної роботи становлять Конституція України, міжнародні договори, акти Європейського Союзу, а також законодавчі й підзаконні акти України, що регулюють питання цифровізації, захисту персональних даних, доступу до публічної інформації, функціонування електронних реєстрів, здійснення адміністративної процедури та реалізації повноважень суб'єктами публічної адміністрації. У роботі використано положення актів цифрового *acquis* Європейського Союзу, зокрема Regulation (EU) 2024/1689 (Artificial Intelligence Act), General Data Protection Regulation (GDPR), Digital Services Act, Data Governance Act, Data Act, а також програмні та рекомендаційні документи Європейської Комісії, Ради Європи, Організації економічного співробітництва та розвитку та Міністерства цифрової трансформації України у сфері штучного інтелекту.

Інформаційною та емпіричною базою дисертаційної роботи є наукові публікації, аналітичні звіти, матеріали міжнародних організацій, документи Європейської Комісії, Ради Європи, ОЕСР, Міністерства цифрової трансформації України, а також матеріали щодо розвитку AI-екосистеми України та цифровізації публічного адміністрування. Отримані дані використано для виявлення нормативних, інституційних, процедурних і контрольних дефектів чинного регулювання та обґрунтування авторської моделі адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у формуванні цілісного адміністративно-правового підходу до імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту як процесу їх інтеграції у національну систему публічного адміністрування через нормативне, інституційне, процедурне та контрольне забезпечення, що спрямоване на забезпечення правомірності, підконтрольності та перевірюваності використання систем штучного інтелекту у

діяльності публічної адміністрації. За результатами проведеного дослідження сформульовано наукові положення та висновки, запропоновані особисто здобувачем.

вперше:

- сформульовано теоретико-правове визначення адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні як системи нормативних, інституційних, процедурних і контрольних засобів, спрямованих на процедурне впорядкування використання систем штучного інтелекту у діяльності публічної адміністрації, забезпечення правомірності адміністративних рішень, обмеження адміністративного розсуду та створення умов для ефективного контролю й оскарження;

- обґрунтовано адміністративно-процедурну природу імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, яка полягає у тому, що адаптація відповідних стандартів має здійснюватися не шляхом їх формального нормативного відтворення, а через закріплення спеціальних адміністративних процедур оцінювання ризиків і впливу, алгоритмічного аудиту, документарної простежуваності, реєстрації AI-систем, державного нагляду та забезпечення мотивованості адміністративних актів, прийнятих із використанням систем штучного інтелекту;

- розроблено авторську модель адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, що передбачає структуровану єдність нормативного, інституційного, процедурного та контрольного елементів, у межах яких реалізуються ризик-орієнтований підхід, процедури оцінювання впливу та ризиків, механізми документарної простежуваності використання систем штучного інтелекту, державний нагляд та реєстрація таких систем як складові єдиної системи AI governance;

удосконалено:

- науковий підхід до визначення структури адміністративно-правового механізму регулювання штучного інтелекту шляхом встановлення функціонального призначення його елементів як взаємопов'язаних стадій забезпечення правомірності адміністративної діяльності – від нормативного закріплення до контролю та оскарження;

- теоретичне розуміння європейської моделі регулювання штучного інтелекту як комплексної адміністративно-правової системи, що поєднує інструменти попереднього (ex ante) та наступного (ex post) контролю, а також взаємодіє з актами цифрового acquis Європейського Союзу;

- положення щодо інституційно-компетенційного забезпечення імплементації європейських стандартів в Україні шляхом обґрунтування необхідності формування спеціалізованої системи публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту з чітким розмежуванням регуляторних, координаційних, наглядових і контрольних функцій;

отримали подальший розвиток:

– положення щодо еволюції правового регулювання штучного інтелекту шляхом обґрунтування переходу від декларативних і програмних підходів до адміністративно-процедурної моделі його правового впорядкування;

– наукові підходи до оцінки сучасного стану адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні через формування типології системних обмежень і дефектів механізму, що охоплює нормативну фрагментарність, інституційну невизначеність, процедурну неврегульованість та відсутність ефективного контрольного забезпечення;

– положення щодо адміністративно-правових гарантій захисту прав людини у сфері використання штучного інтелекту, які конкретизовано через їх реалізацію в адміністративній процедурі, вимогах до мотивованості адміністративного акта, забезпеченні реального людського контролю, а також можливості ефективного адміністративного і судового оскарження.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним монографічним дослідженням у якому всі положення наукової новизни та висновки сформовано автором особисто. У співавторстві з Недельченко В. опубліковано статтю у фаховому виданні України, а саме: «Systemic interaction between the AI act and the EU digital acquis in artificial intelligence regulation» (наукове видання – Право та державне управління). У межах зазначеної публікації автору належить науковий внесок, що полягає у формуванні теоретико-правових засад дослідження цифрового *acquis* Європейського Союзу, узагальненні підходів до правового регулювання цифрових технологій та аналізі інституційних механізмів впровадження норм права ЄС у сфері штучного інтелекту. Зокрема, ним здійснено дослідження структури та змісту ключових актів цифрового законодавства ЄС, визначено їх місце у системі правового регулювання, а також розкрито особливості їх взаємодії з іншими елементами європейського правового простору. Окрему увагу приділено порівняльно-правовому аналізу підходів до регулювання штучного інтелекту, оцінці їх ефективності та впливу на розвиток правової системи.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані та обґрунтовані у дисертаційному дослідженні висновки, теоретичні положення і практичні рекомендації можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого розвитку теоретико-правових досліджень проблем адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту, формування доктрини адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів у сфері AI, а також розроблення наукових підходів до дослідження впливу алгоритмічних систем на адміністративну процедуру, адміністративний розсуд, мотивованість адміністративного акта та механізми підконтрольності діяльності публічної адміністрації (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій та практичній діяльності органів публічної влади* – для вдосконалення нормативно-правового забезпечення регулювання штучного інтелекту в Україні, зокрема у контексті реалізації Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік (Постанова Верховної Ради України від 10

лютого 2026 р. № 4774-IX), яким передбачено розроблення проєкту Закону України «Про штучний інтелект» (п. 160), спрямованого на гармонізацію національного законодавства з Регламентом (ЄС) 2024/1689, включаючи запровадження класифікації систем штучного інтелекту за рівнями ризику, визначення вимог до високоризикових систем, а також встановлення обов'язків їх провайдерів та користувачів; а також для розроблення та впровадження адміністративно-правових механізмів використання систем штучного інтелекту у діяльності публічної адміністрації, запровадження процедур оцінювання ризиків, алгоритмічного аудиту, документарної простежуваності, ведення реєстрів AI-систем, формування системи державного нагляду та міжвідомчої координації у сфері AI governance;

– *освітньому процесі* – під час підготовки навчально-методичних матеріалів, розроблення та викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративне право та процес: доктринальні та практичні проблеми», «Інформаційне право», «Публічне адміністрування», а також спеціальних курсів, присвячених правовому регулюванню штучного інтелекту, цифровому врядуванню та імплементації європейських стандартів у національну правову систему (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права).

Апробація матеріалів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження, окремі його положення та сформульовані автором теоретичні узагальнення апробовано у тезах наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики» (м. Київ, 21–22 лютого 2022 р.), «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Київ, 18–19 вересня 2024 р.), «Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі» (м. Київ, 14–15 січня 2026 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 243 сторінки. Робота містить список використаних джерел з 280 найменувань на 33 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, з'ясовано її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, окреслено мету й завдання роботи, об'єкт і предмет, схарактеризовано методологічне підґрунтя, аргументовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено інформацію про апробацію результатів дослідження, публікації, у яких відображено його ключові теоретичні та практичні положення, а також визначено структуру й обсяг рукопису.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Еволюція підходів до розуміння штучного інтелекту та формування потреби у його правовому регулюванні»* зазначено, що штучний інтелект у сучасних умовах не може розглядатися лише як технічна або

інформаційно-технологічна категорія, оскільки його використання дедалі частіше пов'язується з прийняттям рішень, обробкою значних масивів даних, оцінюванням поведінки особи, прогнозуванням ризиків, наданням публічних послуг та іншими процесами, що здатні безпосередньо впливати на права, свободи й законні інтереси людини.

Розкрито еволюцію наукових підходів до розуміння штучного інтелекту: від первинного техніко-кібернетичного сприйняття як засобу моделювання окремих елементів інтелектуальної діяльності людини — до функціонального розуміння штучного інтелекту як програмно-алгоритмічної системи, здатної аналізувати середовище, обробляти дані, діяти з певним рівнем автономності та формувати результати, що можуть мати юридичне значення. Наголошено, що для адміністративно-правового дослідження визначальним є не когнітивний аспект функціонування такої системи, а її вплив на здійснення публічно-владних функцій.

На основі аналізу доктринальних джерел встановлено, що становлення штучного інтелекту як об'єкта правового регулювання відбувалося поступово: через наукову дискусію щодо його поняття та ознак, формування етичних принципів «довірчого», «людиноцентричного» і «відповідального» штучного інтелекту, програмні та стратегічні документи, а на сучасному етапі — через перехід до юридично обов'язкових регуляторних моделей. Обґрунтовано, що етичні й декларативні підходи, попри їх орієнтуюче значення, не здатні самостійно забезпечити належний рівень правової визначеності, підзвітності та контролю, оскільки не містять достатньо чітких критеріїв допустимості застосування штучного інтелекту, процедур перевірки, механізмів нагляду та юридичної відповідальності.

Особливу увагу приділено переходу від загальних програмних підходів до адміністративно-процедурної моделі правового впорядкування штучного інтелекту. Доведено, що використання систем штучного інтелекту у сфері публічного адміністрування потребує не лише визначення відповідного поняття, а й закріплення процедурних гарантій: прозорості, пояснюваності, документування, людського контролю, оцінювання ризиків, мотивування адміністративних актів та можливості ефективного оскарження рішень, ухвалених із використанням алгоритмічних інструментів. У зв'язку з цим штучний інтелект запропоновано розглядати як новий об'єкт адміністративно-правового регулювання, що потребує системного механізму, здатного забезпечити баланс між інноваційним розвитком, публічним інтересом і гарантіями прав людини.

У підрозділі 1.2 «Штучний інтелект як об'єкт адміністративно-правового регулювання у системі публічного управління України» досліджено юридичну природу штучного інтелекту крізь призму предмета адміністративного права, визначено його місце у системі публічного управління та обґрунтовано межі адміністративного впливу держави у відповідній сфері.

Встановлено, що відносини, пов'язані із застосуванням систем штучного інтелекту в діяльності суб'єктів публічної адміністрації, належать до предмета адміністративного права, оскільки виникають під час здійснення публічно-владних управлінських функцій, реалізації адміністративної компетенції,

прийняття індивідуальних адміністративних актів та здійснення контрольних повноважень.

З'ясовано, що штучний інтелект як спеціальний функціональний об'єкт адміністративно-правового регулювання характеризується здатністю до оброблення даних із певним рівнем автономності, функціональною складністю та впливом на процес прийняття адміністративних рішень. Його використання у публічному управлінні інтегрується у механізм реалізації адміністративної компетенції, опосередковує адміністративний розсуд і може впливати на формування змісту адміністративного акта.

Обґрунтовано, що штучний інтелект не може розглядатися як суб'єкт адміністративного права, оскільки не має юридично значущої волі та не здатний нести юридичну відповідальність. Водночас його застосування потребує формування спеціальних правових режимів, диференційованих за рівнем ризику, ступенем автономності системи, характером її впливу на права і свободи людини та сферою адміністративної діяльності.

Аргументовано, що використання систем штучного інтелекту трансформує реалізацію адміністративного розсуду, оскільки результати алгоритмічної обробки даних можуть істотно впливати на вибір варіанта управлінського рішення. У зв'язку з цим виявлено ризик підміни дискреційного волевиявлення суб'єкта публічної адміністрації результатами алгоритмічної обробки, що суперечить принципам законності, обґрунтованості та підзвітності адміністративної діяльності. Тому необхідним є збереження вирішальної ролі людини у прийнятті адміністративного акта як передумови персоніфікації владного рішення та покладення юридичної відповідальності.

Визначено, що межі адміністративного впливу держави у сфері застосування штучного інтелекту мають встановлюватися з урахуванням рівня ризику відповідної системи, ступеня її автономності, характеру впливу на права, свободи й законні інтереси особи, а також форми адміністративної діяльності, у межах якої вона використовується. Поєднання цих критеріїв забезпечує баланс між публічним інтересом, ефективністю управління та захистом прав людини.

Окремо встановлено, що застосування систем штучного інтелекту у публічному управлінні потребує додаткових адміністративно-процедурних гарантій, спрямованих на забезпечення підконтрольності відповідних рішень. До таких гарантій віднесено прозорість функціонування системи, пояснюваність результатів, документарну простежуваність її застосування, можливість перевірки та ефективного оскарження рішень, а також забезпечення реального людського контролю.

Особливого значення набуває вимога мотивованості адміністративного акта, яка передбачає обов'язок суб'єкта публічної адміністрації відобразити використання систем штучного інтелекту при встановленні фактичних обставин, оцінюванні інформації та формуванні управлінського рішення. Це є необхідною умовою ефективного адміністративного й судового оскарження.

Сформульовано висновок, що адміністративна процедура виступає універсальною правовою формою реалізації адміністративної компетенції, у межах якої забезпечується правомірне застосування систем штучного інтелекту.

Процедурна впорядкованість діяльності публічної адміністрації інтегрує алгоритмічні інструменти у систему юридичних гарантій законності, обґрунтованості, підконтрольності та оскаржуваності адміністративних рішень.

У підрозділі 1.3 «Поняття та структура механізму адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні» проаналізовано наукові підходи до розуміння категорій «механізм правового регулювання» та «адміністративно-правовий механізм», на підставі чого сформульовано теоретико-правове визначення адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні та розкрито зміст його нормативного, інституційного, процедурного й контрольного елементів.

Встановлено, що в українській адміністративно-правовій доктрині механізм правового регулювання розглядається як упорядкована система юридичних засобів впливу держави на суспільні відносини. У сфері адміністративного права ця категорія набуває спеціального змісту, оскільки пов'язується з реалізацією адміністративної компетенції, функціонуванням публічної адміністрації, застосуванням адміністративної процедури, здійсненням контролю та забезпеченням прав і свобод людини.

Обґрунтовано, що використання систем штучного інтелекту в публічному управлінні потребує уточнення змісту адміністративно-правового механізму, оскільки такі системи впливають не лише на зовнішні управлінські відносини, а й на внутрішній процес прийняття адміністративних рішень: встановлення фактичних обставин, оцінювання даних, формування адміністративного розсуду та мотивування адміністративного акта.

Сформульовано визначення адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні як системи нормативних, інституційних, процедурних і контрольних засобів, спрямованих на правове впорядкування використання систем штучного інтелекту у діяльності публічної адміністрації, забезпечення правомірності адміністративних рішень, обмеження адміністративного розсуду та створення умов для ефективного контролю й оскарження. Доведено, що цей механізм має комплексний характер і не може бути зведений лише до прийняття спеціального законодавчого акта.

Визначено, що нормативний елемент охоплює юридично обов'язкові норми, а також програмні, стратегічні та рекомендаційні акти, які визначають напрями формування правового режиму створення, впровадження та використання систем штучного інтелекту. До нього належать акти у сфері адміністративної процедури, доступу до публічної інформації, захисту персональних даних, функціонування публічних електронних реєстрів, а також документи державної політики у сфері штучного інтелекту. Ключовою проблемою нормативного елемента визнано відсутність цілісної системи юридично обов'язкових вимог до використання штучного інтелекту у діяльності публічної адміністрації.

З'ясовано, що інституційний елемент охоплює систему суб'єктів публічної адміністрації та інших уповноважених органів, компетенція яких пов'язана з формуванням і реалізацією державної політики у сфері штучного інтелекту,

цифрової трансформації, захисту персональних даних, доступу до публічної інформації та функціонування електронних реєстрів. Встановлено, що сучасна інституційна модель в Україні характеризується фрагментарністю та недостатнім розмежуванням повноважень, що ускладнює узгодженість управлінських рішень і належний рівень підзвітності.

Обґрунтовано, що процедурний елемент має центральне значення у структурі адміністративно-правового механізму, оскільки саме адміністративна процедура забезпечує практичну реалізацію стандартів використання штучного інтелекту. Його зміст становлять вимоги до прозорості, пояснюваності, документарної простежуваності, оцінювання ризиків, реального людського контролю, належного повідомлення особи та мотивування адміністративного акта з урахуванням ролі алгоритмічних систем у прийнятті рішення.

Визначено, що контрольний елемент охоплює внутрішній адміністративний контроль, зовнішній державний нагляд, адміністративне оскарження та судовий контроль за рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єктів публічної адміністрації, пов'язаними з використанням систем штучного інтелекту. Громадський моніторинг розглянуто як додатковий інструмент публічної підзвітності. Доведено, що контроль у цій сфері має охоплювати не лише кінцевий адміністративний акт, а й законність використання алгоритмічних систем, якість даних, дотримання процедурних вимог і наявність ефективного людського контролю.

Узагальнено, що адміністративно-правовий механізм імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні має системний і багаторівневий характер, а його ефективність залежить від узгодженості нормативного, інституційного, процедурного та контрольного елементів. Саме процедурна спрямованість цього механізму забезпечує інтеграцію технологічних інструментів у юридично визначену діяльність публічної адміністрації та створює умови для належного захисту прав і свобод людини.

Розділ 2 «Європейська модель регулювання штучного інтелекту як концептуальна основа імплементаційного адміністративно-правового механізму в Україні» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Формування політики Європейського Союзу у сфері регулювання штучного інтелекту» акцентовано увагу на тому, що політика Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту виступає концептуальною основою адміністративно-правового регулювання відповідних суспільних відносин, визначаючи систему принципів, цілей та інструментів публічно-владного впливу у цій сфері. Політику Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту визначено як систему переднормативних адміністративно-правових засад, що визначають стандарти здійснення публічно-владних повноважень та слугують підґрунтям подальшої правової інституціоналізації відповідних відносин.

Обґрунтовано, що формування політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту має поетапний характер і відображає перехід від етико-орієнтованих до нормативно-орієнтованих підходів. На початковому етапі ключове значення мали документи рекомендаційного характеру, зокрема OECD

AI Principles та Ethics Guidelines for Trustworthy AI, які заклали ціннісні орієнтири регулювання. Подальший розвиток пов'язаний із прийняттям стратегічних і програмних документів, зокрема White Paper on Artificial Intelligence, Coordinated Plan on Artificial Intelligence, A Definition of Artificial Intelligence та актів цифрової політики Європейського Союзу, що забезпечили інституціоналізацію цієї сфери та її перехід до правового регулювання.

Встановлено, що зазначені документи, незалежно від їх рекомендаційного чи програмного характеру, є формою переднормативного адміністративно-правового регулювання, оскільки визначають спрямованість діяльності публічної адміністрації, формують стандарти прийняття управлінських рішень та окреслюють параметри подальшої правової інституціоналізації.

Визначено, що ключовими принципами політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту є довіреність, безпечність, прозорість, підзвітність, недискримінація та людиноцентризм. Доведено, що ці принципи виступають правовими орієнтирами діяльності публічної адміністрації та визначають вимоги до адміністративних процедур, зокрема щодо обґрунтованості, перевірюваності, підконтрольності й недискримінаційності рішень, прийнятих із використанням систем штучного інтелекту.

Встановлено, що метою політики Європейського Союзу у цій сфері є збалансоване поєднання інноваційного розвитку цифрових технологій із гарантуванням високого рівня захисту основоположних прав і свобод людини, що зумовлює формування людиноцентричної моделі публічного адміністрування.

Розкрито інструменти реалізації політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту, які класифіковано на етичні, стратегічні, координаційні та передрегуляторні. Обґрунтовано, що вони визначають зміст адміністративно-правового впливу, межі та форми втручання публічної адміністрації, а також формують регуляторну, контрольну й координаційну форми адміністративної діяльності.

Доведено, що політика Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту є проявом адміністративно-правового регулювання, оскільки спрямована на впорядкування діяльності публічної адміністрації, встановлення стандартів прийняття управлінських рішень і формування передумов для ефективного контролю. Саме на цьому етапі закладається дуалістична модель адміністративно-правового впливу, що поєднує інструменти попереднього оцінювання ризиків *ex ante* та наступного контролю *ex post* за використанням систем штучного інтелекту.

У підрозділі 2.2 «Правова модель регулювання впровадження штучного інтелекту в ЄС» акцентовано увагу на тому, що правова модель регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі є комплексною адміністративно-правовою системою, заснованою на ризик-орієнтованому підході. Її визначено як систему адміністративно-правових норм, процедур і контрольних інструментів, що забезпечують диференційований публічно-владний вплив залежно від рівня ризику систем штучного інтелекту та поєднують механізми попереднього *ex ante* і наступного *ex post* контролю.

Обґрунтовано, що центральним елементом цієї моделі є ризик-орієнтована класифікація систем штучного інтелекту, яка передбачає їх поділ на системи з

неприйнятним, високим, обмеженим і мінімальним рівнями ризику. Доведено, що така класифікація виступає інструментом визначення меж адміністративного втручання, оскільки встановлює різний обсяг регуляторних вимог та юридичних обмежень залежно від потенційного впливу систем на права і свободи людини та публічні інтереси.

Встановлено, що регуляторні вимоги до систем штучного інтелекту становлять цілісну систему адміністративно-правових гарантій, яка охоплює оцінювання ризиків, забезпечення якості даних, прозорості, документарної простежуваності, людського контролю, а також процедур моніторингу й реагування на інциденти. Зазначені вимоги визначають стандарти правомірного використання систем штучного інтелекту та забезпечують підконтрольність діяльності суб'єктів, які їх розробляють і застосовують.

Доведено, що правова модель регулювання штучного інтелекту в ЄС має адміністративно-правову природу, оскільки передбачає нормативне закріплення обов'язків суб'єктів, процедур їх реалізації та механізмів контролю. Її функціональна завершеність забезпечується поєднанням процедур оцінювання відповідності, документування, ведення реєстрів і постійного моніторингу функціонування систем штучного інтелекту.

Проаналізовано взаємодію регулювання штучного інтелекту з актами цифрового acquis Європейського Союзу, зокрема General Data Protection Regulation, Digital Services Act, Data Governance Act та Data Act. Встановлено, що ці акти формують інтегровану систему правового регулювання цифрових технологій: AI Act визначає вимоги до систем штучного інтелекту, GDPR – до обробки персональних даних, Digital Services Act – до функціонування цифрових платформ, а Data Governance Act і Data Act – до доступу, обігу та використання даних.

Обґрунтовано, що правова модель регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі має імплементаційний потенціал для України, який полягає не у формальному відтворенні її положень, а у функціональній адаптації до національної системи публічного адміністрування. Така адаптація передбачає визначення компетенції суб'єктів публічної адміністрації, запровадження спеціальних адміністративних процедур, механізмів нагляду й контролю, включаючи алгоритмічний аудит, а також забезпечення ефективного захисту прав особи.

У підрозділі 2.3 «Інституційна система регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі» акцентовано увагу на тому, що інституційна архітектура регулювання штучного інтелекту є функціонально диференційованою адміністративно-правовою системою суб'єктів публічного адміністрування, діяльність яких спрямована на забезпечення реалізації політики та правової моделі регулювання штучного інтелекту. Інституційну систему регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі визначено як багаторівневу адміністративно-правову структуру, що включає наднаціональний рівень (Європейська Комісія, AI Office) та національний рівень (компетентні органи держав-членів, органи нагляду, сертифікаційні структури), між якими розподілено регуляторні, координаційні, наглядові та контрольні функції.

Встановлено, що центральне місце у зазначеній системі посідає Європейська Комісія як суб'єкт формування політики, нормативного забезпечення та координації регуляторної діяльності у сфері штучного інтелекту. Доведено, що Європейська Комісія визначає стратегічні напрями розвитку правового регулювання, забезпечує єдність застосування правових норм та здійснює координацію діяльності держав-членів.

Обґрунтовано, що AI Office є спеціалізованим інституційним елементом, який забезпечує функціональну узгодженість системи регулювання, зокрема шляхом узагальнення практики застосування правових норм, розроблення методичних рекомендацій, аналітичного супроводу та координації діяльності національних компетентних органів. Доведено, що AI Office виконує координаційні та експертно-аналітичні функції, спрямовані на забезпечення ефективності адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту.

Встановлено, що національні компетентні органи держав-членів є суб'єктами реалізації адміністративно-правового регулювання, які здійснюють нагляд за дотриманням встановлених вимог, застосовують заходи адміністративного впливу та забезпечують функціонування процедур контролю. Доведено, що розмежування компетенції між наднаціональними та національними суб'єктами є визначальним елементом ефективності інституційної системи регулювання.

Розкрито роль органів нагляду та сертифікаційних структур, які є суб'єктами реалізації процедур оцінювання відповідності, підтвердження дотримання регуляторних вимог та здійснення контролю за функціонуванням систем штучного інтелекту. Обґрунтовано, що їх діяльність забезпечує практичну реалізацію інструментів попереднього (ex ante) та наступного (ex post) контролю.

Доведено, що інституційна система регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі є проявом комплексного адміністративно-правового механізму, який функціонує на основі чіткого розмежування компетенції та взаємодії суб'єктів публічного адміністрування, що забезпечує узгодженість регуляторного впливу та ефективність контролю.

Обґрунтовано, що зазначена інституційна модель має імплементаційне значення для України, оскільки визначає необхідність формування спеціалізованої системи публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту з чітким розмежуванням регуляторних, координаційних, наглядових і контрольних функцій, визначенням компетенції відповідних суб'єктів, запровадженням спеціальних адміністративних процедур, механізмів нагляду та алгоритмічного аудиту, а також забезпеченням ефективного захисту прав особи.

Розділ 3 «Напрями вдосконалення імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «*Стан та системні обмеження адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні*» акцентовано увагу на тому, що сучасне регулювання штучного інтелекту в Україні перебуває на доінституційній стадії розвитку та характеризується відсутністю цілісного адміністративно-правового механізму, фрагментарністю правового впливу й недостатньою системністю діяльності публічної адміністрації.

Встановлено, що нормативною основою формування державної політики у цій сфері є Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р, План заходів з її реалізації на 2025–2026 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 травня 2025 р. № 457-р, а також Біла книга з регулювання штучного інтелекту Міністерства цифрової трансформації України. Доведено, що ці акти мають програмно-стратегічний характер і є формою переднормативного регулювання, оскільки не встановлюють обов'язкового адміністративно-правового режиму використання систем штучного інтелекту.

З'ясовано, що розвиток правового регулювання штучного інтелекту в Україні переходить до стадії нормативної інституціоналізації, що підтверджується включенням до Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік положення щодо розроблення проекту Закону України «Про штучний інтелект». Водночас на момент дослідження цей процес не завершено, а спеціальний комплексний нормативний акт у відповідній сфері відсутній.

Обґрунтовано, що регулювання відносин, пов'язаних із використанням штучного інтелекту, нині здійснюється фрагментарно — через окремі норми інформаційного, цифрового й адміністративного законодавства. Такий стан зумовлює правову невизначеність, відсутність єдиних стандартів правомірного застосування систем штучного інтелекту та недостатню передбачуваність адміністративної практики.

Проаналізовано інституційне забезпечення цієї сфери та встановлено відсутність спеціалізованого суб'єкта публічного адміністрування, а також чіткого розмежування компетенції між органами державної влади. Доведено, що відповідні функції частково здійснюються різними суб'єктами без належного нормативного закріплення їхніх повноважень, що ускладнює координацію та реалізацію державної політики.

Встановлено нерегульованість процедурного елемента адміністративно-правового механізму, що виявляється у відсутності спеціальних адміністративних процедур оцінювання ризиків, алгоритмічного аудиту, реєстрації систем штучного інтелекту та забезпечення прозорості їх використання. Контрольний елемент також не сформований як самостійна складова, оскільки відсутні спеціалізовані механізми державного нагляду, перевірки функціонування таких систем та реагування на ризики їх застосування.

Доведено, що сучасний стан адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні характеризується системними обмеженнями нормативного, інституційного, процедурного та контрольного характеру, що свідчить про незавершеність формування відповідного механізму й потребу його комплексного вдосконалення.

У підрозділі 3.2 «Інституційно-компетенційний механізм адаптації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні» акцентовано увагу на тому, що імплементація європейських стандартів у цій сфері має ґрунтуватися не на формальному відтворенні положень права Європейського Союзу, а на їх функціональній адаптації до національної системи публічного адміністрування. Інституційно-компетенційний механізм визначено як систему

суб'єктів публічного адміністрування, їх компетенції та адміністративних процедур, спрямованих на адаптацію й реалізацію відповідних стандартів у національній правовій системі.

Доведено, що в Україні такий механізм не сформовано, оскільки не визначено спеціальної компетенції у сфері штучного інтелекту, не створено спеціально уповноваженого суб'єкта та не забезпечено належної міжвідомчої координації. Відповідні функції частково здійснюються різними органами публічної влади без достатнього нормативного закріплення їхніх повноважень, що унеможливорює системну реалізацію державної політики у сфері штучного інтелекту.

Обґрунтовано, що формування інституційно-компетенційного механізму має здійснюватися з урахуванням європейської моделі регулювання, яка передбачає централізовану координацію, спеціалізовані органи нагляду, процедури оцінювання відповідності та контроль високоризикових систем. Ключовим напрямом удосконалення визначено створення спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади або АІ-координатора, а також чітке розмежування регуляторних, координаційних, наглядових і контрольних функцій.

Встановлено, що імплементація європейських стандартів потребує запровадження спеціальних адміністративних процедур: оцінювання ризиків, алгоритмічного аудиту, реєстрації систем штучного інтелекту, забезпечення прозорості їх використання, моніторингу та реагування на ризики. Алгоритмічний контроль визначено як складову адміністративного нагляду.

Обґрунтовано, що захист прав людини у цій сфері забезпечується через адміністративну процедуру, мотивованість адміністративного акта, реальний людський контроль та можливість ефективного адміністративного й судового оскарження. Доведено, що зазначений механізм є необхідною умовою формування сучасної системи AI governance в Україні.

У підрозділі 3.3 «Авторська модель імплементації стандартів ЄС щодо штучного інтелекту в Україні» акцентовано увагу на тому, що ефективна імплементація європейських стандартів потребує формування цілісного адміністративно-правового механізму, заснованого на функціональній адаптації права Європейського Союзу та усуненні системних обмежень, виявлених у підрозділі 3.1.

Розроблено авторську модель адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, яку визначено як системно організовану сукупність нормативного, інституційного, процедурного та контрольного елементів. Доведено, що вона формує адміністративно-правову основу національної системи AI governance.

Нормативний елемент моделі передбачає гармонізацію національного законодавства з європейськими стандартами шляхом прийняття спеціального закону у сфері штучного інтелекту, закріплення ризик-орієнтованого підходу, класифікації систем штучного інтелекту, вимог до високоризикових систем та обов'язків їх провайдерів і користувачів.

Інституційний елемент охоплює формування системи суб'єктів публічного адміністрування, зокрема спеціально уповноваженого органу або АІ-

координатора, органів державного нагляду та суб'єктів оцінювання відповідності, з чітким розмежуванням їх компетенції.

Процедурний елемент включає спеціальні адміністративні процедури: оцінювання ризиків, оцінювання впливу на права людини, алгоритмічний аудит, реєстрацію систем, забезпечення прозорості та документарної простежуваності адміністративних актів, прийнятих із використанням штучного інтелекту.

Контрольний елемент передбачає державний нагляд, перевірки, реагування на ризики та ведення публічного реєстру систем штучного інтелекту. Обґрунтовано, що запропонована модель поєднує *ex ante* та *ex post* контроль, забезпечує правомірність використання штучного інтелекту, мотивованість адміністративних актів, людський контроль і можливість ефективного адміністративного та судового оскарження.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертаційної роботи наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності, змісту та особливостей адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, а також у розробленні на цій основі науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення його нормативного, інституційного, процедурного та контрольного забезпечення. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових висновків, основні з яких полягають у такому:

1. З'ясовано, що еволюція наукових підходів до розуміння штучного інтелекту відображає перехід від його сприйняття як технічного засобу до визнання складним соціально-правовим феноменом, використання якого впливає на публічно-владну діяльність, адміністративну процедуру та правове становище особи у відносинах із публічною адміністрацією. Обґрунтовано, що потреба в адміністративно-правовому регулюванні штучного інтелекту зумовлена його здатністю брати участь у формуванні управлінських рішень, модифікувати адміністративний розсуд і породжувати юридично значущі наслідки для прав і свобод людини. Доведено, що штучний інтелект виступає специфічним об'єктом адміністративно-правового регулювання, який впливає не лише на зовнішні публічно-правові відносини, а й на внутрішню логіку прийняття адміністративних рішень. У зв'язку з цим обґрунтовано необхідність переходу від декларативних, етичних і програмних підходів до адміністративно-процедурної моделі, у межах якої застосування штучного інтелекту має підпорядковуватися вимогам правової визначеності, прозорості, підзвітності, людського контролю, належного мотивування адміністративного акта та ефективного адміністративного і судового захисту.

2. Визначено, що штучний інтелект як об'єкт адміністративно-правового регулювання займає самостійне місце у системі публічного управління, оскільки безпосередньо впливає на реалізацію адміністративної компетенції, здійснення адміністративного розсуду та прийняття адміністративних актів. Доведено, що його правова природа зумовлює необхідність формування диференційованих

правових режимів використання, побудованих із урахуванням рівня ризику, ступеня автономності та впливу на права і свободи людини. Обґрунтовано, що трансформація адміністративного розсуду під впливом алгоритмічних систем потребує збереження вирішальної ролі суб'єкта публічної адміністрації та запровадження додаткових адміністративно-процедурних гарантій, зокрема вимог до мотивованості адміністративного акта, забезпечення людського контролю та можливості ефективного адміністративного і судового оскарження. Встановлено, що адміністративна процедура є визначальною правовою формою, яка унеможливорює використання штучного інтелекту поза межами законності, підконтрольності та підзвітності публічної влади.

3. Обґрунтовано поняття адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні як системи взаємопов'язаних нормативних, інституційних, процедурних і контрольних засобів, спрямованих на правомірне використання систем штучного інтелекту у діяльності публічної адміністрації. Визначено, що нормативний елемент забезпечує юридичне закріплення та стратегічне спрямування регулювання; інституційний – формування системи компетентних суб'єктів і розмежування їх повноважень; процедурний – впорядкування процесу використання штучного інтелекту в адміністративній діяльності; контрольний – перевірку законності, підзвітності та можливість ефективного адміністративного і судового оскарження. Доведено, що процедурний елемент має функціонально центральне значення, оскільки саме він забезпечує обмеження адміністративного розсуду, належну мотивованість адміністративного акта, реальний людський контроль і дієвий захист прав особи.

4. Визначено, що політика Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту є системою переднормативних адміністративно-правових засад, які встановлюють стандарти здійснення публічно-владних повноважень і визначають параметри майбутнього правового регулювання. Доведено її етапний характер: етичний, стратегічний і передрегуляторний, що відображає поступову трансформацію рекомендаційних положень у правові вимоги. Класифіковано інструменти політики на етичні, стратегічні, координаційні та передрегуляторні, розкрито їх значення для визначення змісту адміністративної діяльності та меж адміністративного втручання. Встановлено, що принципи довіреності, безпечності, прозорості, підзвітності, недискримінації та людиноцентризму формують вимоги до процедурності, обґрунтованості й контрольованості адміністративних рішень. Доведено, що на цьому етапі закладається дуалістична модель адміністративно-правового впливу, яка поєднує попереднє оцінювання ризиків і наступний контроль у сфері штучного інтелекту.

5. Визначено, що правова модель регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі є інтегрованою адміністративно-правовою системою, побудованою на ризик-орієнтованому підході та диференціації публічно-владного впливу залежно від рівня ризику систем штучного інтелекту. Доведено, що класифікація систем на категорії неприйнятної, високої, обмеженої та мінімальної ризику визначає межі адміністративного втручання й обсяг регуляторних вимог. Встановлено, що вимоги щодо оцінювання ризиків, якості

даних, прозорості, документарної простежуваності, людського контролю та моніторингу становлять систему адміністративно-правових гарантій правомірного використання штучного інтелекту. Обґрунтовано, що ефективність цієї моделі забезпечується поєднанням попереднього *ex ante* та наступного *ex post* контролю, а також взаємодією з актами цифрового *acquis* ЄС – GDPR, Digital Services Act, Data Governance Act і Data Act. Доведено, що для України така модель має імплементаційне значення та потребує функціональної адаптації через визначення компетенції суб'єктів публічного адміністрування, спеціальні адміністративні процедури, нагляд, алгоритмічний аудит і захист прав особи.

6. Визначено, що інституційна архітектура регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі є багаторівневою адміністративно-правовою моделлю, заснованою на розмежуванні компетенції між наднаціональними та національними суб'єктами. З'ясовано функціональну роль її ключових елементів: Європейська Комісія формує політику та координує регуляторну діяльність; AI Office забезпечує аналітичний, методичний і координаційний супровід; національні компетентні органи реалізують вимоги регулювання на рівні держав-членів; органи нагляду здійснюють контроль за їх дотриманням; сертифікаційні структури забезпечують оцінювання відповідності систем штучного інтелекту. Обґрунтовано, що така модель поєднує регуляторні, координаційні, наглядові й контрольні функції та визначає інституційні орієнтири для імплементації європейських стандартів в Україні.

7. Визначено, що адміністративно-правове регулювання штучного інтелекту в Україні перебуває на доінституційній стадії розвитку та характеризується відсутністю цілісного адміністративно-правового механізму. Доведено, що нормативний елемент має фрагментарний характер і представлений переважно програмно-стратегічними актами, зокрема Концепцією розвитку штучного інтелекту в Україні, Планом заходів на 2025–2026 роки та Білою книгою Мінцифри, які не встановлюють обов'язкових правових вимог. Встановлено, що інституційний елемент характеризується відсутністю спеціалізованого суб'єкта та чіткого розмежування компетенції; процедурний — неврегульованістю процедур оцінювання ризиків, алгоритмічного аудиту й реєстрації систем штучного інтелекту; контрольний – відсутністю самостійних механізмів державного нагляду. Обґрунтовано, що зазначені дефекти зумовлюють необхідність формування цілісного адміністративно-правового механізму регулювання штучного інтелекту в Україні.

8. Визначено, що імплементація європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні має здійснюватися через формування інституційно-компетенційного адміністративно-правового механізму, який забезпечує функціональну адаптацію відповідних стандартів до національної системи публічного адміністрування. Доведено, що в Україні такий механізм не сформовано, оскільки не визначено спеціальної компетенції, не забезпечено належної координації та не створено спеціалізованої інституційної архітектури. Обґрунтовано напрями його формування: створення спеціально уповноваженого органу або AI-координатора, розмежування регуляторних, координаційних, наглядових і контрольних функцій, запровадження процедур оцінювання ризиків,

алгоритмічного аудиту, реєстрації систем штучного інтелекту та адміністративного нагляду. Встановлено, що цей механізм має ґрунтуватися на вимогах адміністративної процедури та принципах належного врядування – законності, прозорості, пропорційності, підзвітності й участі особи. Доведено, що захист прав людини забезпечується через мотивованість адміністративного акта, людський контроль і можливість ефективного оскарження.

9. Розроблено авторську модель адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, яку визначено як систему нормативного, інституційного, процедурного та контрольного елементів. Встановлено, що нормативний елемент передбачає гармонізацію законодавства й закріплення ризик-орієнтованого підходу; інституційний – формування системи суб'єктів публічного адміністрування з чітким розмежуванням компетенції; процедурний – запровадження спеціальних адміністративних процедур оцінювання ризиків, впливу на права людини, алгоритмічного аудиту, реєстрації систем штучного інтелекту та документарної простежуваності; контрольний – створення системи державного нагляду й контролю правомірності адміністративних актів, прийнятих із використанням штучного інтелекту. Обґрунтовано, що запропонована модель формує адміністративно-правову основу системи AI governance в Україні та визначає напрями побудови цілісного адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Polishchuk V.O., Niedielchenko V.M. Systemic interaction between the AI act and the EU digital acquis in artificial intelligence regulation. *Право та державне управління*. 2024. № 3. С. 463–468.

2. Polishchuk V.O. The role of the european commission as a key institutional actor in the formation and coordination of eu policy on artificial intelligence regulation. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2025. № 4. С. 102–107.

3. Поліщук В.О. Інституційно-правова модель публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту: досвід ЄС та його імплементація в Україні. *Право та державне управління*. 2025. № 4. С. 345–350.

4. Поліщук В.О. Сучасний стан та проблеми правового регулювання штучного інтелекту в Україні. *KELM*. 2025. № 6(74). С. 220–226 (Республіка Польща).

5. Поліщук В.О. Штучний інтелект як новий об'єкт правового регулювання: еволюція наукових підходів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 12. С. 511–515.

6. Поліщук В.О. Формування політики європейського союзу у сфері регулювання штучного інтелекту: сучасні підходи та орієнтири. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2026. Вип. 1. С. 101–105.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Polishchuk V. European approach to artificial intelligence governance: principles and policy development. *Взаємодія публічного та приватного права:*

сучасні проблеми та виклики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 21–22 лют. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 39–41.

8. Поліщук В.О. Координаційно-контрольні механізми публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту: досвід ЄС та його значення для України. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 18–19 верес. 2024 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 136–139.

9. Поліщук В.О. Правова визначеність поняття штучного інтелекту як передумова його ефективного регулювання. *Перспективні напрями розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі: матеріали п'ятої міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 14–15 січ. 2026 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2026. С. 121–123.

АНОТАЦІЯ

Поліщук В. О. Адміністративно-правовий механізм імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2026.

У дисертаційному дослідженні наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності, змісту та особливостей адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, а також у розробленні на цій основі науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення його нормативного, інституційного, процедурного та контрольного забезпечення.

Обґрунтовано теоретико-правову природу штучного інтелекту як об'єкта адміністративно-правового регулювання та визначено його місце у системі публічного адміністрування і цифрової трансформації держави. Досліджено еволюцію наукових підходів до розуміння штучного інтелекту та обґрунтовано необхідність переходу від декларативних і програмних підходів до адміністративно-процедурної моделі його правового впорядкування. Визначено поняття та структуру адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, який включає нормативний, інституційний, процедурний та контрольний елементи.

Проаналізовано формування політики Європейського Союзу у сфері регулювання штучного інтелекту та визначено її концептуальні засади, принципи і цілі. Досліджено правову модель регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі, що ґрунтується на ризик-орієнтованому підході, та розкрито її взаємодію з актами цифрового *acquis* Європейського Союзу. Охарактеризовано інституційну систему регулювання штучного інтелекту в

Європейському Союзу, зокрема роль Європейської Комісії, AI Office, національних органів нагляду та сертифікаційних структур.

Проаналізовано сучасний стан адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні та встановлено його системні обмеження, що проявляються у нормативній фрагментарності, інституційній невизначеності, процедурній неврегульованості та відсутності ефективного контрольного забезпечення. Обґрунтовано необхідність формування інституційно-компетенційного механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту, який передбачає визначення компетенції суб'єктів публічного адміністрування, запровадження спеціальних адміністративних процедур та механізмів нагляду.

У роботі вперше розроблено авторську модель адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, яка передбачає поєднання ризик-орієнтованого підходу, процедур оцінювання впливу та ризиків, алгоритмічного аудиту, документарної простежуваності використання систем штучного інтелекту, державного нагляду та реєстрації таких систем як взаємопов'язаних елементів єдиної системи AI governance. Доведено, що документарна простежуваність є ключовим елементом забезпечення підконтрольності та перевірюваності адміністративних актів, прийнятих із використанням систем штучного інтелекту.

Обґрунтовано, що адміністративно-правові гарантії захисту прав людини у сфері використання штучного інтелекту реалізуються через адміністративну процедуру, зокрема шляхом забезпечення мотивованості адміністративного акта, здійснення реального людського контролю, а також можливості ефективного адміністративного і судового оскарження.

Ключові слова: штучний інтелект; адміністративно-правове регулювання; імплементація європейських стандартів; AI Act; публічне адміністрування; адміністративна процедура; алгоритмічний аудит; державний нагляд; AI governance.

SUMMARY

Polishchuk V. O. *Administrative and Legal Mechanism for the Implementation of European Standards for the Regulation of Artificial Intelligence in Ukraine.* – *Qualifying scientific work presented as a manuscript.*

Dissertation for the degree of Candidate of Legal Sciences in the specialty 12.00.07 «Administrative law and process; financial law; information law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2026.

The dissertation provides a theoretical generalisation and proposes a novel solution to the scientific problem consisting in defining the essence, content and specific features of the administrative and legal mechanism for the implementation of European standards for the regulation of artificial intelligence in Ukraine, as well as in developing, on this basis, scientifically substantiated proposals and recommendations aimed at improving its regulatory, institutional, procedural and supervisory framework.

The theoretical and legal nature of artificial intelligence as an object of administrative and legal regulation is characterised, and its place within the system of

public administration and the digital transformation of the State is determined. The evolution of scholarly approaches to understanding artificial intelligence is analysed, and the necessity of transitioning from declarative and programmatic approaches to an administrative-procedural model of its legal ordering is substantiated. The concept and structure of the administrative and legal mechanism for the implementation of European standards for artificial intelligence regulation in Ukraine are defined, encompassing normative, institutional, procedural and supervisory elements.

The formation of the European Union's policy in the field of artificial intelligence regulation is analysed, and its conceptual foundations, principles and objectives are identified. The legal model of artificial intelligence regulation in the European Union, based on a risk-oriented approach, is examined, and its interaction with the instruments of the EU digital acquis is elucidated. The institutional system of artificial intelligence regulation in the European Union is characterised, including the role of the European Commission, the AI Office, national supervisory authorities and conformity assessment bodies.

The current state of administrative and legal regulation of artificial intelligence in Ukraine is analysed, and its systemic limitations are identified, manifested in regulatory fragmentation, institutional uncertainty, procedural underdevelopment and the absence of an effective supervisory framework. The necessity of establishing an institutional and competence-based mechanism for the implementation of European standards is substantiated, involving the determination of competences of public administration bodies, the introduction of specialised administrative procedures and the development of supervisory mechanisms.

For the first time, the thesis develops an original model of the administrative and legal mechanism for implementing European standards for artificial intelligence regulation in Ukraine. This model integrates a risk-based approach, impact and risk assessment procedures, algorithmic auditing, documentary traceability of the use of artificial intelligence systems, state supervision and the registration of such systems as interrelated elements of a unified AI governance framework. It is demonstrated that documentary traceability constitutes a key element in ensuring the accountability and verifiability of administrative acts adopted with the use of artificial intelligence systems.

It is substantiated that administrative and legal guarantees for the protection of human rights in the field of artificial intelligence are realised through administrative procedure, in particular by ensuring the reasoning of administrative acts, the existence of meaningful human oversight, and the possibility of effective administrative and judicial review.

Keywords: artificial intelligence; administrative and legal regulation; implementation of European standards; AI Act; public administration; administrative procedure; algorithmic audit; state supervision; AI governance.